

Ben Evans:
**"YAXŞI XALÇA
TOXUMAQ ÜÇÜN
ƏNƏNƏNİ DÜZGÜN
QAVRAMAQ
VACİBDİR"**

Müsahibimiz "HALİ" jurnalının baş redaktoru cənab Ben Evansdır

Söhbətlər: Orxan Rzayev

Ben Evans "Viktoriya va Albert" Muzeyinə məxsus maşhur bir göllü Çəlabi
(1800-1900-cü illəc; inventar № 1.264-1927) xalçasına baxış zamanı

Reitlinger va Crosby kolleksiyasını müzakirə edərək. Xalça (1800-cü illər): Reitlinger Turkman xalçısı, Ashmolean Muzeyi, Oksford, İngiltərə.

"Viktoria va Albert" Muzeyinin kuratoru Dr. Moya Carey va "HALI"nın baş redaktoru Daniel Shaffer ilə Azərbaycan təkmələrini (Tikma, Pambıç) ipak, 1800-1840-cı illər; Azərbaycan) müzakirə edərək.

- İlk növbədə "Azərbaycan xalçaları" jurnalı ilə həmsərbət olduğunu görsə Sızo taşķıkkür edir. Dünənün məşhur xalça ekspertləri və tacirləri "HALI" jurnalı ve şəxsan sizin həq-qınızda kifayat qədər məlumatlı olsalar da, Azərbaycanda sizi çox az adam tanır. Öz-nuzu va "HALI"ni oxucularımıza necə təqdim edərdiniz?

- Mana belə bir tənisi imkanı yaratdıq-nıñ üçün siza təşəkkür edirim. Böyük Britaniyada anadan olmuşam. Uşaqlığım və yeniyetməlik illərim də orada keçib. Southampton Üniversitesində Siyasi elmlər üzrə ali təhsil almışam. Hal-hazırda "HALI" jurnalının baş redaktoru vəzifəsində çalışırıam.

"HALI" haqqında na deyə biliram... Bu nər 1978-ci ilə fəaliyyətə başlayıb. O vaxtdan etibarən xalça və tekstil sahəsində avazılıc-jurnal, məlumat bazasına çevrilmiş. İndiyadı 180 sayı çap olunmuş jurnalda elmi magaşolar, xalça və tekstillər, sənət-sərgilərlər bəhs edən ya-zalar çap olunur. Ən yaxşı şəxsi və muzey kolleksiyalarının "HALI" jurnalında işçiləndirilmiş bu jurnalı qədim xalça və tekstillər üzrə sənballı mənbələrdən birinə çevirmişdir.

Osmanlı dövründə aid, 1650-1700-cü illərdə Misirdə toxan-muş iki adəd "Dəhəra" fragmentini müzakirə edərək.

Hal-hazırda biz kitablar da daxil olmaqla, bir sıraya layihələr üzərində işləyirik. Bundan başqa, "HALI" 2013-cü ildə Transilvaniyaya, bu il isə Böyük Britaniya, İspaniya və Portuqaliyaya tur-urashıb.

- Siyasi elmlər üzrə təhsil alısan da, bu ixtisəs üzrə fəaliyyət göstərmirsindən. Nə üçün məhz xalçalı? Xalça Sizi na ilə calı edti?

- Xalçalarla tanışlığım usaqlı illərindən başlayıb; atrafında hamisə xalçalar olub. Evinizdə qədim xalçalar çox idi. Uşaqlığda aila dostumuz Rıçard Purdonun xalça dəskanında oynayardım.

Universitetdə bitirdiğim sonra atam mənə-nanəvi aila pəşəmiz üzrə - hüquqşünaslıq sahəsində çalışmışım məsləhət görüb. Monim niyyətim isə hərəc sərhədində islamkardı idı. Çünki man zövq almadığım bir sahədə çalışıbmış istəmirdim. Vizual yaddaşım çox yaxşı olduğundan böxtüm gətirmişdim. Horradca və xalça mağazalarında çalışıbmış zaman gördüğüm xalçaların çoxunu yadda saxlaya bilirdim. Əvvəlcə Celsi-Londonda yerləşən "Bonhams" hərracında

Ben Evans və "HALI"nın Böyük Britaniyanın digər iştirakçıları Hilari Dumans, May Beattie axırına məxsus xalça fragmentlarını işləyərək. Ashmolean Muzeyinin tədqiqatçıları, Oksford, İngiltərə.

Ben Evans və "HALI"nın Böyük Britaniyanın digər iştirakçıları "Boughton House"da (Kettening səhəri, Northamptonshire, İngiltərə). "Mortlake" xalçalarını müzakirə edərək.

fəhlə kimi işləyirdim: hərəcə qızarlanan aşyaları iştirakçılarla göstərirdim. Bir müddət sonra vaxtilə Andryu Miditonun, sonraları isə Coşua Lumleyin rəhbərlik etdiyi xalça söbəsinə keçdim. Muzey və sərgiləri gəzərkən xalça haqqında bilgilərimi artırmaq imkanı düzəldükcə "HALI"-nın alıma keçən sayları oxuyurdum. Üç ilən sonra isə man işimi tərk edərək, mağazası Pimlico-Londonda yerləşən xalça taciri Sənai-yinin yanında islamaya başladım. Qalereyada ona kömək edir, xalçaları müştərlərlərə qatdırır, tomizlayıb və aksurlardan xalça seçirdim.

İki il sonra isə bu işlə müstəqil şəkildə möşəğül olmuş qorara aldım. Aksionsiand, tacirlərdən xalçaları alıb digər tacirlərə, fərdi müştərlərə

satırdım. Bu minvalla Böyük Britaniyanın bir çox yerlərinə, hamçinin Fransaya və Türkiyəyə sayahat edirdim. Eyni zamanda, Burfordda-kı mağazasında Rıçard Purdonə köməyim də dayırydı. Mon xalça və tekstil bazarı haqqında bilgiliyi mahz bu qalereyadan - avazolunmaz zövqü və darin biliyi ilə fərqlənən Rıçarddan almışam. Sonralar Rıçard sohbatında problemlər yaranardıqdan bir müddət xəstəxanada yatımlı oldu. O vaxtlar hər gün onun qalereyasına baş çəkirdim.

- Humanitar sahə üzrə təhsil alanların böyük əksariyyətində yaşılçılıq istədiyi olur. Lakin sizin xalçalar haqqında yazmaq yaza-başlamığınız yəni da təacüb doğur...

- Mütləti etməyi çox sevirəm. Əsasən bədii, siyasi və sanat haqqında adəbiyyatla üstünlük təşkil edir. "HALI" da islamkə imkanı yaranandı. Əsasən avvalorla aid qeyri-ədi quruluşlu Azərbaycan xalçaları bazarında.

"HALI"nın amakdaşları Clothworker markazında ("Viktoria ya Albert" Müzesi), XVII asır ad "Vaza" teknikası ile toxunmuş, laş valçası ilə.

Əslində yazı yazmaq takıca insanın eposunu ödmər, eyni zamanda fikirlərinin cülanlaşmasına xidmət edir. Balad olduğunu, zövq alğının aşadıyan yazmaq isə o qədər da çatın olmamalıdır.

- Bir qədər avvala qayğıda. Oxularımız üçün sizin "HALI" ilə ilk amakdaşlığınıza mərاغlı olacaq...

- Dostum Nük Purdon "HALI"da işləyirdi. Bir gün o, yenisi tapıldığı, Asiya incasənətinə dair internet portalı üçün (cloudband.com) çalışmağa başlayacağından dedi. O zaman manim "HALI"da işləmək şansım varındı. Redaktor köməkçisi kimi işə başladım. Bu, 1998-ci ilə təsadüf edirdi. O vaxtdan bəri man ham xalçaçılığı haqqında biliklərimi, ham da xalça ekspertləri və tacirləri

İntibah Dövrü Qalereyası ("Viktoria ya Albert" Müzesi). Masaüstü xalça (1550-1600-cı illar, Qahirə) ilə tanışlı. Divarın asılanı: "Alcaraz" xalçası, 1550-1600-cı illar, İspaniya.

ilə əlaqələrimi genişləndirməyə başladım. Bu müvəllə 2009-cu ildə "HALI"nın baş redaktoru, "HALI Publications Ltd"-nin direktoru və səhmdarı oldum. Bundan başqa, "HALI"dəki fəaliyyətim dövründə paralel olaraq modern xalçalarından bəhs edən "COVER" jurnalının nəşrinə da start verdik.

XIX asırda Rumiñiyada toxunmuş Oltener kiliminin müzakirəsi. İyun 2013.

- Dünyanın bir çox qədim xalçaçılıq mərkəzlərində və həzırda xalça istehsal olunan ölkələrdə saflarında olmusunuz. Yəqin ki, bu sizin üçün xalçaçılıq tarixini müyaşıylı şəkildə təhlil etmək imkanı yaradıb?

- Zənnimcə yaşı, tarix amili bir xalçanın digərindən (və ya digərlərindən) üstünlüyü şartlaşdırır. Tarixin xalçalarının homişi keyfiyyət farqi olub. Yəni, yaxşı və piş xalçaların toxunması zamanına bağlı mösəl deyil. Yeni xalçalar əsərlər boyu formalılaşmış analarolara keçmişin qalığı kimi baxmamalı, əksinə, bu ananınan azəmatindən, gündündən və canlılığından bəhrələnməlidirlər. Yaxşı xalça toxumaq üçün ananınan düzgün qarvamadı. Yəni, gőzəl xalçanın toxunma metodu yalnız onun arasırlıqların tətbiq edildiyi təqdirdə uğurlu ola bilər. Bu təkə xalçanın tortibatına, dizaynına aid deyil. Burada yunur, ayrılmış əsərlər, toxunuş sıxlığı, rəng və tortibat harmoniyası, xov hündürlüyü nəzərə alınmalıdır. Gőzəl xalçanın ifasında canlanmalıdır.

Ben Evans Prahovalıın Regional Muzeyində Qarbi Anadoluya məxsus xalçanın orijinal quruluşu haqqında məlumat verir.

Xorasan (pak arılış üzərində yundan toxunmuş xalça (Safavîlər dövrü, XVI asır sonu XVII asır avvaları)

musiqiyyə bənzəyir. Fərqli barmaqların birgə oynaması mahsul kimi yaranır. Xalçaların asrararzılığını sərtləndirən asas amilləndən biri - xalçalığın osas prinzipinlərin 3000 il boyunca sabit qalmışdır. Bu zaman kasiyində xalça insanın hayatından aparcı rəllərdən birini oynamışdır.

Zənnimcə, bu xalçanın başlıqılıyin meydana qıxardığı, insanın an tez uğyulmuşluğunu incasənət nümunəsi olduğunu göstərir. Xalçalar galəcəkdə də bizim yaşantımızı özündə olsalar etdirəcək.

- Dünya bazارında ilə toxunmuş xalçaların perspektivləri necə qiymətləndirilirsiniz?

- Xalça insanın homişi öz mühüntində, manzılındı görəmək istəyəcəyi aşyadır. Zövğun, dəbin diktiyi ilə istar qadın, ananavi, istarsa da yəni, modern xalçalar homişi evləri bəzəyəcək. Xalçanın alq-satqınsızı onun dayarını və shəhəriyyətinin yaxşı anlamlaq cənə müümü nüanşıdır.

- Qodim Şərqi xalçalarından ibarət kolleksiyaya haqqında düşünürsünüz? Daha çox hanımlı xalçaların bayanırsınız?

- Taassufi kimi, bùdcom zövqümüz oxşayan xalçaları almağa imkan vermır. Lakin kolleksiyamda

o qədər də bahalı olmayan xalça va xalça məməlatlarını var. Masalan, mavi və ağ ranglı yundan toxunmuş Azərbaycan xurcumun var. Onu çox bayanır. Halalıq yəl-nuz kicik ölçülü xalça va xalça məməlatları alırm, imkan düşən kimlə daha gözəl və dayarlı xalçalar almışdır.

- Hansı Azərbaycan xalçaları daha çox bayanırsınız? Zövgünüzü nə ona asasdırırdınız?

- Azərbaycan xalçaları arasında özünəməxsüs yaşlı və nərinci ranglara malik, qadın, üzvəsən formalı Ağstafa xalçalarını xəsləyir. Müjan və Talyış xalçalarını da çox bayonır. Qazax qrupuna na aid xoysuz xalçalara xüssusi rəqəbatı yoxdur. Amma çatın ki, hər hansı bir xalça bu qrupa aid olan qalın, yüksək xovlu klassik "Qaraoğl" üvəz edə bilisin. Ümumiyyətlə, XVI asır aid qadın fars xalçalarını, türkman xalçaları və xalça məməlatlarını, bir də qadın Türk - Anadoluları xalçaların sevirişin.

- "HALI"nın dünündən bir çox bölgələrdən turlar təşkil etdiyi bilgisi. Qəfqaz xalçalarının an gəzel örnəklerinin toxunduğu Azərbaycana belə turlar təşkil etmək planımız var?

- Azərbaycana soñar etməyən cəi istərdik. Amma "HALI" turları təşkil edərən muzey və şəhər kolleksiyaları qeyri-adi xalçaların olmasının mütəqəzzə nazaro alır. Azərbaycanda belə bir kolleksiyaların və muzeylərinə qeyri-adi xalçaların mövcudluğu haqqında məlumatlı deyilim. Lakin, səzsüz ki, məlumatımız olmasa belə, Azərbaycanda nadir xalçaları ilə fərqlənən muzey və kolleksiyaların varlığı istisna deyil.

- "Azərbaycan xalçaları" jurnalına arzularınız...

- Ümid edirəm ki, jurnalımız vasitəsilə Şərqi və xüsusən də Azərbaycan xalçaları ilə bağlı salış məməlatları dünyaya çatdırılacaqsın. Bu, elə də asan iş deyil. Səylərimizi birləşdirməli, bər-birincə mümkün qədər kömək etməliyik. Bakıda Xalça Muzeyinin açılışını söbərisizlikla gözləyirik. Azərbaycanın beynəlxalq xalça bazarında müümü mövqə tutmasına arzulayıram.

- Müsbətə üçün çox şəxslər!

- Mon taşqukkır edirəm!